

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Klimaticke pomery Milesovky - recenzja

Author: Tadeusz Niedźwiedź

Citation style: Niedźwiedź Tadeusz. (2001). Klimaticke pomery Milesovky - recenzja. "Przegląd Geograficzny" (2001, z. 1/2, s. 192-194).

Uznanie autorstwa - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie pod warunkiem oznaczenia autorstwa.

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

regionach i znaczenia specjalnych stref ekonomicznych dla podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej miast są ważnym głosem w dyskusji na temat skuteczności stosowanych rozwiązań. Prezentowane w pracy wyniki badań weryfikują słuszność potocznych opinii i sądów dotyczących uwarunkowań rozwoju lokalnego. Autorzy wskazują te elementy klimatu inwestycyjnego, na które władze lokalne mogą mieć wpływ i które zmieniają się stosunkowo szybko, np. aktywność marketingowa, infrastruktura otoczenia biznesu, skuteczność dotychczasowej transformacji ekonomicznej. Pokazują również te zmieniające się bardzo powoli i na które wpływ władz lokalnych jest bardzo ograniczona, tj. chłonność rynku lokalnego, jakość rynku pracy, dostępność komunikacyjna czy możliwości wypoczynkowe.

Założeniem rankingu jest cykliczność badań i porównywalność wyników. Choć nastąpiła zmiana podziału administracyjnego i stosowanej przez autorów klasyfikacji miast, to pewne porównania są możliwe. Autorzy obiecują w następnych latach, kontynuując badania nad atrakcyjnością inwestycyjną, skoncentrować się na nieco innym aspekcie interesujących ich zagadnień, a mianowicie na zmianach w poszczególnych klasach oraz na wyjaśnianiu mechanizmów przesuwania się miast z jednej kategorii do drugiej. Informacje na ten temat będą na pewno istotnym uzupełnieniem informacji już zebranych.

Recenzowaną pracę należy gorąco polecić tym wszystkim, którzy interesują się procesami transformacji od strony teoretycznej i praktycznej w różnych jej wymiarach, nie tylko przestrzennym.

Mirosław Grochowski

R. Brázdil, J. Štekl (red.) – *Klimatičké pomery Milešovky*, Academia [Praha] 1999, 433 s. (+dysk CD-ROM).

W 1999 roku ukazało się w Czechach obszerne opracowanie monograficzne klimatu Milešovki wykonane przez zespół 11 autorów pod kierunkiem Rudolfa Brázdila i Josefa Štekla z Uniwersytetu w Brnie. Milešovka (837 m n.p.m.) jest najwyższą górą Średniogórza Czeskiego, na której w 1904 r. założono obserwatorium meteorologiczne. Dzięki zachowanej ciągłości pomiarów Milešovka stała się drugą najważniejszą czeską stacją meteorologiczną po praskim Klementinum. W odróżnieniu od wiekowej stacji w Pradze, reprezentującej zmienne w czasie warunki miejskie, Milešovka ma jednorodny, reprezentatywny ciąg klimatyczny pozbawiony wpływów antropogenicznych. Z tego powodu stała się wzorcową stacją reperową do studiów zmian klimatu. Oprócz położenia stacji: $\phi = 50^{\circ}33'N$, $\lambda = 13^{\circ}56'E$, Hs = 837 m n.p.m., powinno się jeszcze podać jej numer międzynarodowy nadany przez WMO – 11 464.

Obszerna część wstępna (44 s.) jest poświęcona historii pomiarów meteorologicznych. Omówiono szczegóły lokalizacyjne i zmiany obserwatorów oraz życiorysy osób, które szczególnie przyczyniły się do rozwoju tej stacji meteorologicznej. Dokładnie opisano przyrządy i metody pomiarowe, łącznie z analizą homogeniczności serii danych przedstawioną przy charakterystyce poszczególnych elementów klimatu.

W głównej części pracy (rozdział 2) liczącej 149 stron przedstawiono standardowe charakterystyki wszystkich elementów klimatu: ciśnienia atmosferycznego, wiatru, zachmurzenia, promieniowania słonecznego, usłonecznienia, stanu i temperatury gleby, temperatury powietrza, wilgotności powietrza, opadów atmosferycznych i pokrywy śnieżnej. Spośród zjawisk atmosferycznych opracowano występowanie szadzi, gołoledzi, mgieł oraz burz. Osobny podrozdział (2.14) poświęcono występowaniu osobliwości rocznego przebiegu zjawisk klimatycznych (ang. *singularities*), w okresie 1905–1994. Za lata 1971–1995 opracowano zanieczyszczenie atmosfery (podrozdział 2.15) przez dwutlenek siarki (SO_2) i pył zawieszony. Niezwykle ciekawe jest rzadko spotykane w literaturze porównanie temperatury, wilgotności powietrza oraz wiatru na szczycie Milešovki z wynikami pomiarów tych elementów prowadzonych w atmosferze swobodnej co 6 godzin na odległej o 70 km stacji aerologicznej Praha-Libuš.

W rozdziale 3 przedstawiono nowoczesną charakterystykę synoptyczno-klimatyczną wybranych ekstremalnych elementów i zjawisk klimatycznych Milešovki, przy zastosowaniu kalendarza typów cyrkulacji Czeskiej Służby Hydrometeorologicznej. Do analizy wybrano ekstremalne wartości temperatury powietrza, wysokie opady dobowe, występowanie silnych wiatrów, burz zimowych oraz wyjątkowo intensywnej szadzi.

Do najciekawszych zagadnień należy zmienność wieloletnia poszczególnych elementów klimatu na Milešovce, która powinna odzwierciedlać naturalne zmiany klimatu w Europie Środkowej. Poświęcono im 78 stron w rozdziale 4. Do wyrównania krzywych przebiegu zastosowano filtr Gaussa dla okresu uśredniania wynoszącego 10 lat. Przetestowano też występowanie trendu i cykliczności poszczególnych charakterystyk.

Interesujące są próby poszukiwania przyczyn fluktuacji klimatu. W tym celu opracowano i przedstawiono model regresyjny zmian średniej rocznej temperatury powietrza i sumy rocznej opadów w zależności od: S – liczby Wolfa (charakteryzującej aktywność słoneczną), v – wskaźnika wulkaniczności, C – koncentracji CO_2 w atmosferze, E – wskaźników cyrkulacji (SOI – wskaźnik oscylacji południowej lub NAO – wskaźnik oscylacji północnoatlantyckiej). Model ten wyjaśnia bardzo małą część zmienności badanych elementów klimatu (tylko 34% zmienności średniej rocznej temperatury powietrza). Najlepsze wyniki według wskaźnika determinacji uzyskano dla średniej temperatury lata (41%) i opadów zimy (41%).

Dokonano porównań z dostępnymi danymi z innych stacji wysokogórskich: Hohenpeissenberg, Fichtelberg i Śnieżki. Sprawa ta wymaga jednak, jak piszą autorzy w rozdziale 5, dalszych jednolitych badań, poprzedzonych podobnie jak na Milešovce dokładną analizą jednorodności serii. Cennym uzupełnieniem wyników jest zestawienie w rozdziale 6 wszystkich prac dotyczących obserwatorium na Milešovce.

Niezależnie od wysokiego poziomu monografii i danych oraz wykresów zamieszczonych w poszczególnych rozdziałach na szczególnie wysoką ocenę zasługuje zamieszczenie 56 tabel z danymi źródłowymi na dysku CD-ROM (opis zawartości dysku znajduje się w rozdziale 7). Oryginalne dane miesięczne stanowią podstawę do podejmowania dalszych studiów, zwłaszcza porównawczych, nad naturalną zmiennością klimatu Europy.

Praca napisana w języku czeskim nie sprawia polskiemu czytelnikowi większych problemów z jej wykorzystaniem. Ułatwiają je zamieszczone również w języku angielskim podpisy pod rycinami i tytuły tabel oraz obszerne streszczenie w tym języku. Wersja dwujęzyczna została też zastosowana do oryginalnych danych na dysku CD-ROM.

Zespół autorski wykazał się znajomością zarówno nowoczesnych metod badawczych, jak też literatury przedmiotu. Każdy z rozdziałów jest autoryzowany i kończy się podsumowaniem oraz zestawieniem cytowanych prac. Jednak mimo tej odrębności wszystkie części publikacji są ułożone w logicznej kolejności. Książka jest bardzo dobrze i zrozumiale napisana przy zachowaniu w pełni naukowego charakteru. Ryciny są przejrzyste i starannie wykonane oraz dobrze czytelne mimo czarno-białej wersji druku. Zamieszczone tabele zawierają wyłącznie dane syntetyczne i nie są nadmiernie przeładowane informacją. Na uznanie zasługuje także wysoki poziom edytorski monografii.

Opublikowana monografia klimatyczna jest wzorcowym opracowaniem, które może być wzorem do zastosowania do innych stacji górskich, a także stacji reperowych, których dane są istotne dla badania wieloletniej zmienności klimatu. Można ją polecić szerokiemu kręgowi meteorologów i klimatologów oraz studentom.

Tadeusz Niedźwiedź

D. Jędrzejczyk – *Myśl geograficzna Wacława Nałkowskiego*, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW, Warszawa 1999.

Recenzowana książka poświęcona jest twórczości wielkiego polskiego geografów Wacława Nałkowskiego. W literaturze przedmiotu jest to pierwsze kompleksowe dzieło, w którym przedstawiono pełne poglądy Nałkowskiego, a także rolę jaką odegrał w tworzeniu podstaw nowoczesnej polskiej geografii. Opiniowaną książkę oceniam pozytywnie, toteż swoje rozważania ograniczę do kwestii bardziej dyskusyjnych.

Przy pisaniu biografii wielkich badaczy spotyka się dwa ujęcia: hagiograficzne, idealizujące opisywaną osobę, względnie krytyczne, zawierające próbę wykazania niedoskonałości i błędów jakie popełniały. Pomimo że D. Jędrzejczyk stara się być obiektywny i wyważony w swoich sądach, jednak omawiana książka należy do pierwszego nurtu. Uwagi krytyczne są bardzo stymulowane, a poglądy oponentów podawane w sposób mało wyrazisty. Wiemy zaś dobrze, że twórczość Nałkowskiego była negatywnie oceniana przez innych wielkich geografów, chociażby przez E. Romera. Sądzę, że Nałkowski był tak wielką indywidualnością, iż nie należało unikać zamieszczania opinii krytycznie oceniających jego poglądy, jeżeli były one merytorycznie uzasadnione. Z perspektywy czasu widzimy, że W. Nałkowski był również twórcą idei dość uproszczonych i nie do końca przemyślanych. Autor książki zdaje sobie z tego sprawę, gdyż pisze o uwarunkowaniach obiektywnych i subiektywnych, w jakich tworzył W. Nałkowski, a zwłaszcza o przemożnym wpływie ideologii pozytywistycznej na jego zapatrywania filozoficzne. Uważam, że należało bardziej krytycznie ustosunkować się do wielu jego poglądów, między innymi do tzw. deterministycznego ewolucjonizmu społecznego, który był zmienną cechą zapatrywań W. Nałkowskiego. Sądzę, że były to poglądy mocno akcentowane nie tylko w ideologii marksistowskiej, ale jeszcze wyraźniej w ruchach faszystowskich. Akcenty te przewijały się w całej twórczości W. Nałkowskiego, pomimo jego niewątpliwego humanizmu, braku ksenofobii i unikania wartościowania państw, narodów czy społeczności.